

TARTU ÜLIKOOL
FILOSOOFIATEADUSKOND
EESTI JA ÜLDKEELETEADUSE INSTITUUT
SOOME-UGRI OSAKOND

Marili Tomingas

TULLA-FUTUURUM
SOOME JA EESTI AJALEHE- JA FOORUMIKEELES
Bakalaureusetöö

Juhendaja Hanna Katariina Jokela

Tartu 2015

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. TULEVIK JA SELLELE VIITAMISE VÕIMALUSED	5
1.1. Levinuimad tuleviku väljendamise vahendid.....	6
1.2. Tulevikule viitamise võimalused soome ja eesti keeles	8
1.3. Viimatised uurimused soome ja eesti keele tulevikukasutuse kohta.....	9
2. <i>TULLA</i> -VERBI TÄHENDUSED JA TULEVIKULISUS.....	11
2.1. <i>Tulla</i> -verbi liikumisega seotud tähendused.....	13
2.2. <i>Tulla</i> -verbi muutumisega seotud ja ingressiivsed tähendused	14
2.3. <i>Tulla</i> -verbi netsessiivsed tähendused	15
2.4. <i>Tulla</i> -verbi tulevikulised tähendused	17
2.5. <i>Tulla</i> -futuurum	17
2.6. Keeleholde vaatenurk <i>tulla</i> -futuurumile ja soovitatav kasutus	18
3. <i>TULLA</i> -FUTUURUMI KASUTUS SOOME KEELES	23
3.1. Ajalehe Helsingin Sanomat lausete analüüs	25
3.2. Foorumi Suomi24 lausete analüüs	27
4. <i>TULLA</i> -FUTUURUMI KASUTUS EESTI KEELES	30
4.1. Ajalehe Postimees lausete analüüs.....	32
5. <i>TULLA</i> -FUTUURUMI KASUTUSE VÕRDLUS SOOME JA EESTI KEELES.....	34
Kokkuvõte.....	36
Kirjandus.....	38
<i>TULLA</i> -FUTUURI SUOMEN JA VIRON SANOMALEHTI- JA FOORUMIKIELESSÄ	40

SISSEJUHATUS

Erinevalt suure kõnelejate arvuga inglise, hispaania ja prantsuse keelest ning lähedasel asualal räägitavatest rootsi, vene ja läti keelest puudub soome ja eesti keeles grammatiline tulevik (Metslang 1994a: 534; VISK § 1542). Vastavalt ajaperioodile ja teiste keelte mõjutustele on nii Eestis kui ka Soomes peetud tulevikuliste ajakonstruktsioonide moodustamist nii vajalikuks kui ka tarbetuks. Kuigi soome ja eesti keeles on levinuim viis rääkida ka tulevikulistest sündmustest preesensit ja täpsustavaid ajamäärusi kasutades, on mõlemas keeles siiski erinevaid nii teistest keeltest pärit kui ka oma keeles välja kujunenud tulevikule viitamise võimalusi, mis sobivas kasutuskontekstis soome ja eesti keelt kindlasti ka rikastavad (Metslang 1994a: 534).

Minu bakalaureusetöö on tuleviku kui ajakategooria teemal, kuna see on nii soome kui ka eesti keeles ning samuti mõlemat keelt võrdlevana siiani pigem vähe uuritud valdkond. Senised uurimused on rohkem tulevikule viitamise võimalusi üldiselt kirjeldavad, käesolevas töös võtan aga süstemaatiliselt vaatluse alla *tulla*-verbi kui ühe konkreetse tulevikule viitamise vahendi ning analüüsin selle kasutust täpsemalt ajalehe- ja foorumikeeles. Eesmärk on töö käigus leida vastuseid ka seni tekkinud küsimustele soome ja eesti keele tulevikukasutuse vajalikkuse või tarbetuse kohta, samuti saada täpsemat aimu tulevikuvormide elavast kasutusest tänapäeva soome ja eesti kirjutatud keeles. Et soome keeles on käesoleva töö peateema, *tulla*-futuurum, määratletav enamasti kirjakeele ilminguna, on ka huvitav välja selgitada, millisel kujul esineb see vabamas ja argikeelele lähedasemas foorumikeeles, mis on samas ka kirjutatud keel.

Töö eesmärgid

Uurimistöö peaesmärk on välja selgitada, kui mitmekesiselt ning millistes kontekstides kasutatakse tänapäeva soome ja eesti keeles *tulla*-futuurumis ehk *tulla*-verbiga tulevikulisi lauseid. Üks peamine uurimisküsimus mõlema keele vaatenurgast on, missugune on *tulla*-verbi tulevikuline kasutus nüüdisaja keeles

– milliseid kaasverbe, pöördeid, ajamäärusi, kõneviise ja millist kõneliiki kasutatakse tulevikulistes lausetes koos *tulla*-verbiga enim. Samuti analüüsin, milliste teemade puhul kõige rohkem tulevikule viidatakse ning millised kasutusvormid on praegusel hetkel enim juurdunud. Töö eesmärgiks on ka *tulla*-verbi tulevikulist kasutust soome ja eesti keeles omavahel ülevaatlikult võrrelda, leida võimalikke sarnasusi ja erinevusi ning tuua välja kasutuse põhijooned.

Töö ülesehitus

Bakalaureusetöö koosneb viiest peatükist. Kaks esimest peatükki moodustavad töö teoreetilise osa. Esimeses peatükis kirjeldatakse täpsemalt, mis on üldse tulevik kui ajakategooria ja millised on levinumad tulevikule viitamise vahendid üldiselt. Samuti on peatükis ülevaade erinevatest tulevikule viitamise viisidest soome ja eesti keeles. Teine teooriapeatükk keskendub verbile *tulla* (kuna vaatluse all on soome ja eesti keeles väga sarnase struktuuri ja tähendusega verb *tulla*, eesti keeles põhivormiga *tulema*, on lihtsuse mõttes põhivormid ühendatud mõlemas keeles aktsepteeritavaks vormiks *tulla*, vältimaks liigseid vastandusi ja sõnakordusi), mis on üks levinuim tulevikule viitav verb soome keeles ning millel on olemas tulevikuline tähendus ka eesti keeles (Metslang 1994a: 536). Peatükis antakse ülevaate verbi *tulla* erinevatest tähendustest ning kirjeldatakse täpsemalt, kuidas kasutatakse *tulla*-verbi tulevikule viitamisel. Samuti on esitatud keelehoolde asjatundjate vaatenurki *tulla*-futuurumi kasutusele ja selle vajalikkusele.

Töö empiiriline osa koosneb kolmest peatükist. Esimeses neist keskendutakse *tulla*-verbi tulevikulisele kasutusele soome keeles ning analüüsitakse kvalitatiivselt kahest erinevast allikast kogutud näitelauseste põhjal *tulla*-futuurumi kasutust soome ajalehe- ja foorumikeeles. Teises sisupeatükis uuritakse ajakirjandusest kogutud näitelauseste põhjal *tulla*-verbi tulevikulist kasutust eesti keeles. Kolmandas sisupeatükis võetakse kokku kahe eelmise peatüki lauseanalüüside tulemused ning võrreldakse *tulla*-futuurumiga lausete kasutust.

1. TULEVIK JA SELLELE VIITAMISE VÕIMALUSED

Tuleviku kui grammatilise ajakategooria all mõeldakse kõnehetke vaatepunktist veel saabuvat aega. Tulevikku ehk futuurumit võib vaid osaliselt ajakategooriana käsitleda, kuna tulevikukategooriat kasutades viidatakse oodatavale, ennustatavale või plaanitavale sündmusele või olukorrale ehk seega millelegi, mida pole kõnehetke ajal olemas või mida pole veel toimunud. (VISK § 1542)

Keeltes, kus puudub morfoloogiline ehk mingi kindla grammatilise tunnusega markeeritav tulevik, saab enamasti siiski samuti eristada tulevikulisi tähendusi, mida annavad tavaliselt edasi grammatiseerunud verbikonstruktsioonid. Tulevikukonstruktsioonides kasutatavad verbid on aja jooksul keele muutudes oma põhitähendusest kaugemale liikunud ja omandanud lisatähendusi, seejuures ei ole grammatiseerumise protsess üldjuhul olnud eriti ulatuslik. Seega võib öelda, et tulevikukonstruktsioonid pole morfoloogilise futuurumita keeltes täielikult juurdunud – nad on futuurumitena kasutusel vaid osaliselt, ei funktsioneerid ainutähenduses täieliku futuurumina (Metslang 1997: 226, 228).

Tulevikulisi tähendusi saab protsessi toimumisaja alusel jagada absoluutseteks ja relatiivseteks tulevikulisteks tähendusteks. Absoluutne tähendus viitab sellele, et sündmus hakkab toimuma pärast kõnehetke. Relatiivse tähenduse puhul on sündmuse algpunktiks aga mingi teise tegevuse toimumise aeg (nt *Loen raamatu läbi* – absoluutne tähendus, *Ta arvas, et loeb raamatu läbi* – resultatiivne tähendus). Futuurumeid saab edasi antava info olemuse poolest jagada aga ennustusel ja kavatsusel põhinevateks. (Metslang 1994b)

Leksikaalselt on futuurumid kas modaalset või aspektuaalset päritolu. Modaalne tulevik on pärit võimalikkuse, kohustuslikkuse ja soovide väljendamisest, näiteks inglise keeles on aja jooksul kujunenud iseseisvateks futuurumiverbideks *will* ja *shall*, mida algselt on kasutatud tähendustes 'tahtma' ja 'pidama, kohustatud olema'. Aspektuaalne tulevik pärineb aga millegi algamise

väljendamisest, mida annavad edasi näiteks saksa keele *werden* ja eesti keele *hakkama*-verb. (Metslang 1994b)

1.1. Levinuimad tuleviku väljendamise vahendid

Kuna tulevik on ajakategooriatest üldjuhul kõige hiljem välja arenenud, on paljudes keeltes futuurumi aluseks eelkõige algupäraselt muu tähendusega verb, mille tähendus ja funktsioon on aja jooksul teisenenud ja tulevikku väljendava rolli saanud. Keelelisest mitmekesisusest hoolimata on tulevikule viitamine Euroopa ja soome-ugri keeltes välja kujunenud enamjaolt samade konkreetsete sõnatüüpide alusel. Tuleviku väljendavate sõnatüüpide sarnasuse põhjuseks on lisaks sarnasele grammatiseerumisprotsessile muidugi ka sõnatüüpide areaalne levik – üks keel on sageli üle võtnud sõnamalle teistest kontaktkeeltest. Nii ongi paljudel juhtudel Euroopa ja soome-ugri keeltes võimalik tulevikku sama tüüpi sõna abil edasi anda või on olemas näide sõnatüübi osalisest tulevikulisest kasutusest. Et tuleviku väljendavad sõnad on soome-ugri keeltes seni pigem nõrgalt grammatiseerunud, on tulevikuliste sõnade algupära sageli ka üsna lihtsalt äratuntav. Seetõttu ongi leksikaalne allikas üks põhilisi kriteeriume, mille järgi futuurumeid liigitada. (Metslang 1997: 226, 230)

Helle Metslang on oma 1997. aastal ilmunud artiklis „Eesti keele ja teiste soome-ugri keelte futuurumi arenguid“ toonud välja tabeli nendest tüüpverbidest, mis on Euroopa ja soome-ugri keelte futuurumi allikateks. Sama tüüpverbide tabelit on kasutanud ka Markku Nikulin 2011. aastal oma magistritöös ning lisanud tabelisse ka konkreetseid näiteid keeltest, kus kindlat verbitüüpi tulevikule viitamisel kasutatakse. Järgnevalt on Metslangi ja Nikulini järgi ingliskeelsetena esitatud levinumaid tulevikku väljendavaid verbe.

Agendikohast modaalsust ehk tegija enda suhteid ümbritsevaga annavad edasi tüüpverbid *SHALL* ja *WILL*. Sarnaseid verbe esineb ka soome ja eesti keeles, rohkem küll vanas kirjakeeles. Soome keeles on selle tüübi mõjul välja

kujunenud näiteks *aikoa-* ja *ajatella-* ja *on tekevä-*tarindid. Eesti keeles kuulub selle grupi alla näiteks verb *kavatsema*. (Metslang 1994a: 536, Nikulin 2011: 31)

Liikumist ja muutumist väljendavad tüüpverbid COME ja BECOME, mille kasutus on samuti eri keeltes küllaltki levinud. Just COME-tüübist ongi pärit soome keele *tulla-futuurum* (nt *tulee olemaan*), BECOME-tüübist aga eesti keele *saama-tulevik* (nt *saab olema*), mis on väga levinud tüüp ka soome murretes ja teistes läänemeresoome keeltes. Et eesti *saama*-verbi keeleajalooline alg tähendus on aga samuti olnud 'tulema', võib BECOME-tüüpi lugeda teatud määral ka COME-tüübi edasiarenduseks. (Metslang 1997: 228, 230)

Kontakti ja sellest lähtuvalt ka tegevuse algust annavad edasi tüüpverbid TAKE ja SEIZE, mis võivad tähenduselt olla muutunud ka tüüpverbiks BEGIN. See tüüp on enim esindatud just soome-ugri keeltes, teistes Euroopa keeltes väga vähe. BEGIN-tüübi näideteks soome ja eesti keelest on verbid *alkaa* ja *hakkama*. *Hakkama*-verbi puhul on seos TAKE- ja SEIZE-tüübiga eriti hästi nähtav, kuna keeleajalooliselt on *hakkama*-verbi (lõunaeesti *nakkama*) kasutatud eelkõige tähenduses 'kinni hakkama, haarama', praegusel ajal on see seotud eelkõige millegi alustamise tähendusega ja on lähenemas ka üldtulevikulisele tähendusele. (Metslang 1997: 229–230)

Koopulafutuurumit, mille tüüpverbiks on BUDU slaavi keeltes ja mille vasteks soome-ugri keeltes on verbitüvi LE-, teistes Euroopa keeltes ei esine. Koopula on öeldise osa, mis seob alust öeldistäitega (EKSS) ning LE-tüvi on just modaalsust ja tulevikulisust näitavana olemas kõigis läänemeresoome keeltes, sealhulgas näiteks ungari keeles. (Metslang 1997: 230, Nikulin 2011: 31) Soome keeles on LE-tüvest pärit potentsiaalsust märkiv verb *lienee* ning eesti keeles on vanemas kirjakeeles ja murretes kasutatud tulevikuverbi *leema*, mida 1970. aastatel soovitas vadjä keele eeskujul tuleviku väljendamise tähenduses kasutada Paul Ariste (ETY). Praegusel ajal kasutatakse *leema*-verbi eesti keeles siiski vähe.

1.2. Tulevikule viitamise võimalused soome ja eesti keeles

Helle Metslang on oma 1994. aastal ilmunud artiklis „Eesti ja soome – futuurumita keeled?“ esitanud kõrvutava tabeli tulevikule viitamise võimalustest soome ja eesti keeles ning näidetena kogutud tulevikuliste lausete arvust. Laused kogus Helle Metslang Euroopa keelte tüpoloogilise uurimise projekti EUROTYP tulevikuküsitluse jaoks, mille eesmärgiks oli välja selgitada, milliseid erinevaid futuurumeid Euroopa keeltes kasutatakse. Soomekeelsed laused koostas küsitluse jaoks Hannu Tommola. (Metslang 1994a: 535)

Tabelis on tulevikule viitamise viisid esitatud kasutussageduse järjekorras ning kokkuvõtlikult on mainitud, et soome keeles on tulevikule viitamise vahendeid rohkem ja neid kasutatakse ka veidi sagedamini kui eesti keeles. Mõlemas keeles väljendatakse tulevikku kõige enam siiski indikatiivi preesensiga. Järgneb keeles üldiseks kujunenud tulevikutarind ehk soome keeles *tulla-* ja eesti keeles *saama-* tarind. Tulevikule saab viidata ka algust märkiva tarindiga ehk näiteks soome *alkaa-* ja *ruveta-*tarinditega ning eesti keeles *hakkama-*tarindiga, mis on järjest rohkem kujunemas ka üldiseks tulevikuliseks verbiks ega ole seotud vaid tegevuse algusega. Neljandana kasutatakse kõige enam kavatsemist märkivat tarindit – soome keeles *aikoa-* ja *ajatella-*tarindit, eesti keeles verbi *kavatsema*. (Metslang 1994a: 536; 1997: 229–230)

Tulevikulisust väljendavate vormidena on esitaud ka vaatehetkega seotud progressiivtarandid (eesti keeles vormis *on + -mas*, soome keeles vormides *on + -mAssA*, *on + -mAisilAAAn*), mis viitavad ühtaegu nii olevikulisele tegevushetkele kui ka selle tulevikulisele jätkamisele. Tuleviku minevikulisusele ehk protsessi möödumisele tulevikus saab aga viidata perfekti ja resultatiivtarindi abil (eesti keeles näiteks *saab tehtud*, soome keeles *saa tehdyksi* või *saa tehtyä*). (Metslang 1994a: 536–537)

Lisaks saab nii eesti kui ka soome keeles tulevikule viidata preesensis konditsionaali abil. Soome keeles on olemas veel potentsiaali kõneviis mida

kasutatakse millegi tõenäolisele juhtumisele viidates. Viimase, suhtelist tulevikku väljendava variandina on esitatud liitpresens, mis on olemas vaid soome keeles (nt *olen tekevä*), kuid mida tänapäeval siiski kuigivõrd ei kasutata, kuna see mõjub liiga arhailise ja kõrgstiililise. (Metslang 1994a: 536-538)

1.3. Viimatised uurimused soome ja eesti keele tulevikukasutuse kohta

Tuleviku väljendamist ja selle kasutust on soome ja eesti keeles viimastel aastatel küll üha enam uuritud, end sellegipoolest on rohkem pigem kokkuvõtlikke ja kirjeldavaid töid kui üht konkreetset tuleviku väljendamise võimalust ja selle kasutust täpsemalt analüüsivaid uurimusi. Tulevikulisust soome ja eesti keeles on uuritud aga nii võrdluses teiste keeltega kui ka vaid ühe keele kindlas valdkonnas.

Soomes on tulevikule viitamist kirjeldava magistritöö kirjutanud 2011. aastal Markku Nikulin. Uurimuses analüüsib Nikulin teoreetilise tausta põhjal grammatikatest, meediast ja internetist kogutud tulevikulisi lauseid ning seletab soome keele tulevikule viitavate keelendite olemust ja päritolu. Tulevikule viitamisest soome kõnekeeles on 2005. aastal kirjutanud uurimuse Miia Karttunen. Karttunen on täpsemalt uurinud oma koduvalla Liperi elanike keelekasutust tuleviku väljendamisel.

Soome keele *tulla*-futuurumist ja selle kasutusest on Taru Kolehmainen, Riitta Korhonen ja Matti Vilppula kirjutanud ajakirjas Kielikello ülevaatlikke artikleid (vt täpsemalt ptk 2.6.). Artiklites on *tulla*-futuurumit käsitletud enim keelehoolde vaatenurgast ning on üritatud leida vastust küsimustele, miks ja millistes kontekstides on *tulla*-futuurum vajalik või ebavajalik ning milline on selle funktsioon.

Eestis on tulevikulisust enim uurinud Helle Metslang, kes on kirjutanud uurimusi nii eesti ja soome kui ka teiste soome-ugri keelte tulevikukasutuse kohta. Külli Habicht ja Ilona Tragel on uurinud aga *saama*-verbi tulevikulist kasutust eesti keeles ning *saama*-verbi grammatiseerumist.

Tulevikulisusest eesti keeles on kirjutatud nii bakalaureuse- kui ka magistritööid. 2000. aastal valmis Tartu ülikoolis futuurumi kohta kaks bakalaureusetööd: Jekaterina Gusseva töö „Tuleviku väljendamine eesti ja inglise keeles“ ning Natalja Mjasnikova töö „Futuurumi väljendusviise vene, eesti ja soome keeles“. Mõlemas bakalaureusetöös uuritakse futuurumi tõlkimist ilukirjanduslike teoste näitel. 2006. aastal kirjutas magistritöö tulevikukasutusest ajaleheudistes Liina Kärmas Tartu ülikoolist ning Tallinna ülikoolis kaitses 2011. aastal magistritöö *saama*- ja *hakkama*-tuleviku kasutusest tänapäeva eesti kirjakeeles Kerli Prass.

2. TULLA-VERBI TÄHENDUSED JA TULEVIKULISUS

Igal keeleüksusel on olemas süsteemitähendus, mis on keele kõneleja või õppija jaoks keeles kinnistunud tähendus või tähenduste hulk (Pajusalu 2009: 10). Samas pole võimalik sõna tähendusi väljaspool lausekonteksti täpsemalt vaadelda ega mõista ainult üksiksõna põhjal, millisele tähendusvariandile see parasjagu osutab (Pajusalu 2009: 9–10). Sõna tähendus võib vastavalt lausetüübile palju erineda, heaks näiteks sellest on ka *tulla*-verbi mitmetähenduslikkus. Näiteks kui lauses on olemas latiivne ehk tegevuse suunda näitav kohamäärus (vastab küsimusele *mihin?/kuhu?*), siis tähistab *tulla*-verb subjekti liikumist (nt *Hän tulee tänne / Ta tuleb siia*), koos seisundimäärusega viitab see aga muutumisele (nt *Hän tulee tajuihinsa / Ta tuleb teadvusele*). *Tulla*-verb võib esineda ka tarindis ehk kindlas konstruktsioonis, näiteks lauses *Hänen tulee mennä / Tal tuleb minna* tähistab *tulla*-verb ühendis teise verbiga kohustusmodaalsust. Tulevikuline või tegevuse algusele viitav tähendus ilmneb aga näiteks lauses *Tästä tulee puhetta myöhemmin / Sellest tuleb juttu hiljem*. Esitatud näidete põhjal võib välja tuua viis kõige üldisemat *tulla*-verbi tähendust: liikumine, muutumine, tegevuse algus, (kohustus)modaalsus ja tulevikulisus. (Pajusalu 2009: 11) Kuna nii soome kui ka eesti keeles on *tulla*-verbil sarnaseid mittefutuurseid tähendusi ja funktsioone, on need aktsepteeritavad mõlemas keeles, kui siinses tekstis pole märgitud teisiti.

Tulla-verb kuulub verbide üldise semantilise jaotuse alusel tuumverbide hulka. Tuumverbid on sagedasti kasutatavad verbid, millel on palju tähendusi, sealhulgas ka erinevaid produktiivseid grammatilisi tähendusi. Tuumverbid võivad viidata mingi ruumi- või omandusvaldkonnaga seotud sündmusele, ent võivad ka esineda koos noomeni või teise verbiga, olles osa tugiverbiühendist või ahelverbist. Sellisel juhul on verbil pigem grammatiline kui leksikaalne tähendus. (Pajusalu 2009: 69–70) Näiteks verbist ja noomenist või noomenifraasist koosnevas tugiverbiühendis annab konstruktsioonile tähenduse noomen või noomenifraas, verb aga näitab vaid grammatilisi funktsioone – väljendab aega, tegumoodi, isikut jne (Muischnek 2006: 18). Verb ei anna seega enam üksi edasi oma põhitähendusega seotud sündmust,

vaid viitab grammatilises konstruktsioonis kas koos nimisõna või teise verbiga üldiselt mingile uuele protsessile, näiteks muutusele või algusele. (Pajusalu 2009: 70).

Et täpsemalt välja selgitada, milliseid erinevad tähendusi *tulla*-verbil on ning millistel juhtudel ja tingimustel on *tulla*-verbil kindel tulevikule viitav tähendus, vaatlen järgnevalt *tulla*-verbi erinevaid kasutusvõimalusi ja tähendusdefiniitsioone. Liigitan erinevad definiitsioonid nelja üldisema tähendusala kaupa rühmadesse, milleks on eelpool mainitud jaotuse alusel 1) liikumisega seotud tähendused, 2) muutumise ja tegevuse algusega seotud tähendused (koondatud ühte rühma tähendusomaduste sarnasuse tõttu), 3) netsessiivsed ehk kohustusmodaalsusega seotud tähendused ning 4) tulevikulised tähendused. Kasutan *tulla*-verbi erinevate tähenduste leidmiseks „Eesti keele seletava sõnaraamatu“ võrguversiooni (EKSS) ning Soome Kodumaiste keelte keskuse (*Kotimaisten kielten keskus*) seletavat internetisõnastikku „Kielitoimiston sanakirja“ (KS). Ühitan sõnastikest leitud kasutusjuhud vastavate tähendusala-dega. Nii ilmneb täpsemalt, millise kasutuse puhul on *tulla*-verbil kindel tähendusvariant. Tähenduste vaatlus aitab täpsemalt välja selgitada, kui palju eesti ja soome keeles *tulla*-verbi kasutuses sarnasusi ja kui palju erinevusi ning on samuti toeks verbi kasutuskontekstide ja tähendusvariantide omandamisel ja mõistmisel.

Lisaks leksikaalsete kasutuskontekstide analüüsimisele on oluline eristada ka verbi erinevaid grammatilisi kasutusi. Kuna käesolevas töös on tähelepanu *tulla*-verbil kui paradigmas muutuval verbil, jäävad täpsema vaatluse alt välja kasutusjuhud, kus *tulla*-verb on infiniitses vormis ahelverbi osa (nt tegevuse algusele viitav *alkaa tulla*, kausatiivtarind *paneב tulema* jne), samuti pole variantide paljususe ja osalise tähenduste kattumise tõttu eraldi välja toodud erinevate afiksaalverbidega *tulla*-verbi ühendeid eesti keeles (nt *kokku tulla*, *juurde tulla* jne). Küll aga on vaatluse all mitmest verbist koosnevad konstruktsioonid, kus *tulla*-verb on finiiitses vormis (selline on ka töös peamise vaatluse all olev *tulee olemaan* tüüpi konstruktsioon).

2.1. *Tulla*-verbi liikumisega seotud tähendused

Tulla-verb on oma leksikaalse põhitähenduse poolest liikumisverb ehk verb, mis on otseses tähenduses seotud liikumissündmuse ning ruumivaldkonnaga (Pajusalu 2009: 71). Järgnevalt vaatlen lähemalt *tulla*-verbi liikumisega seotud kasutusjuhtude erinevaid tähendusdefiniitsioone ning nende esitamise süsteeme „Kielitoimiston sanakirja“ (KS) ja „Eesti keele seletava sõnaraamatu“ (EKSS) põhjal.

KS käsitleb *tulla*-verbi esimese tähendusena kuhugi liikumist, saabumist, ilmumist või millelegi lähenemist. Esitatud täpsustavatest alltähendustest on eriti oluline ‘millegi tegema saabumine’ (nt *Tulen hakemaan sinut*), kuna kasutus esineb samal kujul *tulee olemaan*- ehk *tulla*-futuuri konstruktsiooniga. Nende kasutusjuhtude eristamiseks peab lause terviku ja konteksti põhjal välja selgitama, kas tegu on eesmärgipärase ja kindla millegi tegema saabumisega (seotud liikumistähendusega) või ennustuse-/kavatsusepõhise tulevikule viitamisega (vt ptk 2.4.).

Tulla-verbi kasutatakse ka millegi vastuvõtmise tähenduses saaja seisukohast vaadelduna (nt *Säätiölle on tullut lahjoitus*). Eraldi on mainitud ka teede, radade, loodusnähtuste jms kulgemisele viitavat tähendust (nt *Puro tulee suolta*). (KS) Sellises kasutuses on ühendatud nii liikumisega seotud kui ka tegevusalguslik ehk ingressiivne tähendusvariant (vt ptk 2.2.).

Tulla-verb võib tähistada liikumist ka millegi äkilise ilmumise korral (nt *Haavasta tuli verta*). Kasutuskonteksti saaks ka sel juhul sisulise tähenduse alusel liigitada ka tegevusalguslike ehk ingressiivsete või muutumisega seotud tähenduste rühma alla. *Tulla*-verbi kasutatakse ka eelnemist, järgnemist või hierarhiat kirjeldades (nt *Protokollan mukaan eduskunnan puhemies tulee ennen pääministeriä*). (KS)

EKSS-is on *tulla*-verbi esimese liikumisega seotud tähendusena mainitud definiitsiooni ‘lähenedes liikuma’, mida kasutatakse nii elusolendite, objektide kui ka ilmastikunähtuste kohta. *Tulla*-verbi teise peamise liikumisega seotud tähendusena on nimetatud ‘eesmärgipäraselt lähenedes kuhugi (või kusagilt) liikuma’. Selle tähenduse puhul on EKSS-is samuti välja toodud kaks täpsustavat varianti: seoses

kohaga ja seoses tegevusega (nt *Ta tuli ametit õppima*). Samuti on eraldi märgitud, et *tulla*-verb võib esineda ka piltlikus tähenduses, kui viidatakse abstraktsetele asjade või nähtuste liikumisele (nt *Haigus tuli kallale*). (EKSS)

2.2. *Tulla*-verbi muutumisega seotud ja ingressiivsed tähendused

Tulla-verbi muutumisega seotud ning ingressiivseid ehk tegevuse algusega seotud tähendusi vaatlen ühes alarühmas, kuna nad on tähendusliku sisu poolest lähedased, mõlemad viitavad kas mingi tegevuse kujunemisele, ilmnemisele või algamisele. (Erelt 2013: § 45.)

Mõne kasutusjuhu puhul on keeruline eristada seda, kas lause viitab pigem situatsiooni muutumisele või algusele. Ingressiivsed tähendused annavad edasi protsessi või situatsiooni kindlat neutraalset algust, mis võib, kuid ei pruugi olla põhjustatud situatsiooni muutumisest (nt lause *Kananahk tuleb ihule* võib viidata nii tegevuse algusele kui ka olukorra muutumisele). (Erelt 2013: § 45, EKSS) Lisaks on mõned ingressiivsed kasutuskontekstid ka tulevikulisuse piirialal, sellistel juhtudel on sellele ka analüüsisivas tekstis viidatud.

KS-is on ingressiivsuse ning ka muutumisega seotud tähendus 'nähtavale ilmuma, ilmne' . Näiteks lause *Neuvotteluissa tuli seinä eteen* puhul on täheldatav nii olukorra muutumine kui ka seisundi algus. Teine üsna sarnane ingressiivne kasutuskontekst tähistab mingi asja, teabe vms esile või avalikuks tulekut (nt *Se tulee yleiseen käyttöön*). KS-is esitatud kasutuskontekstide põhjal võib ingressiivsuse ja muutumise mõlemaga seotud tähenduse hulka liigitada ka millegi tekkimise ja moodustumise tähenduse (nt *Kankaaseen tuli reikä*). (KS)

Mõlema rühma alla sobib ka tähendus 'juhtuma, toimuma, ilmuma, tekkima' (nt *Tässä on tullut jokin erehdys*). (KS) Kellegi või millegi muutumisele või arenemisele viidates esineb *tulla*-verb aga tulemuslauses (nt *Pojasta on tullut mies*) Näitena toodud tulemuslause on mittenormaallause (lause, kus teema, tegevussubjekt ja alus pole üksüheses vastavuses). (Erelt 2013: 44–45) Olevikulis

vormis võib tulemuslause ka tulevikule viidata. Tulemuslause ehitus on kasutuskontekstil tähenduses ‘põhjustatud olema, järgnema, tulenema’ (nt *Tästä tulee teille nyt turhaa vaivaa*). *Tulla*-verb saab seisundimuutust ja selle tulemust anda edasi ka normaallauselises konstruktsioonis (nt *Hän tulee miehen ikään*). (KS)

Tulla-verb viitab ka füüsilisele või psüühilisele muutumisele (nt *Hänen tuli paha olla* ja *Minun tuli sääli häntä*). Need on tüübilt kogeja- ja omajalauseid, mis annavad edasi kellegi kogetud olukorda, emotsiooni ja kuuluvust. Alljuhuna on KS-is välja toodud tähendus, kus toimub muutus ühest seisundist teise (nt *Hän tuli sairaaksi*, *Työ tulee valmiiksi*). Selle alljuhu näited on normaallauselised tulemuslauseid ning need võivad olevikuvormis samuti ka tulevikule viidata. (Erelt 2013: 44–45, KS)

Eesti keeles puudub *tulla*-verbil eri seisundite kirjeldamisel nii lai kasutus kui soome keeles. *Tulla*-verbi kasutatakse küll seoses seisundi, oleku või olukorra kujunemise ja muutumisega, näiteks *Tal tuli hirm nahka* (kogejalause), kuid enam kasutatakse eesti keeles selles kontekstis *tulla*-verbi asemel pigem verbe *hakkama*, *jääma* ja *saama* – näiteks *Tal hakkas paha*, *Ta jäi haigeks*, *Töö saab valmis*. (EKSS)

2.3. *Tulla*-verbi netsessiivsed tähendused

Netsessiivsust ehk vajalikkust või kohustuslikkust saab *tulla*-verb väljendada üldjuhul ahelverbi koosseisus (Pajusalu 2009: 70, 74). Lubatust, vajalikkust või kohustuslikkust näitavat modaalsust nimetatakse ka deontiliseks modaalsuseks (Tenjes 2010: 98). Deontilise modaalsuse puhul on lause sisus otseselt või kaudselt täheldatav autoriteet, kes on lauses väljendatud käsu allikaks. (Pajusalu 2009: 74) Netsessiivse tähendusega verb võib esineda ka üldisikulises lauses (nt *Elektrit tuleb kokku hoida* = *Kõigil tuleb elektrit kokku hoida*). (Tenjes 2010: 98–99)

KS-is on *tulla*-verbi puhul välja toodud kaks netsessiivset tähendust, mida kasutatakse vaid ainsuse kolmandas pöördes. *Tulla*-verb väljendab netsessiivse

tähenduse puhul just kohustustust, vastutust või vältimatust midagi teha, samuti viitab olukorra kohustuslikkusele ja vältimatusele (nt *Työn tulee olla valmiina huomenna*). Samuti annab *tulla*-verb edasi asjakohasust, sobilikkust või vajalikkust midagi teha (nt *Sinun tulisi selvittää asia*). (KS) Näitelausest ilmneb, et selles tähenduses kasutatakse *tulla*-verbi palju just konditsionaalis, mis pehmendab lauses väljendatud imperatiivsust ja viitab just vajalikkusmodaalsusele. Ka netsessivsetel kasutusjuhtudel võib olevikuvormis olla tulevikuline tähendus, kuid neid võib kasutada ka minevikus.

Ka EKSS-is on välja toodud, et *tulla*-verbi kasutatakse kohustuslikkusele viidates vaid ainsuse kolmandas pöördes. Erinevalt KS-ist pole aga kohustuslikkust ja vajalikkust kahe erineva tähendusena üksteisest eraldatud. (EKSS)

2.4. *Tulla*-verbi tulevikulised tähendused

Tulla-verbi tulevikuliste tähenduste alla saab liigitada juhud, mis viitavad sündmuse toimumisele tulevikus (s.t lauses on selgelt määratletud, et sündmus pole veel toimunud, aga toimub mingil prognoositud hetkel); pikematele protsessidele, mis ei saa toimuda hetkega, ning ennustatud või ette planeeritud tegevustele.

Tähendusi, mis võivad viidata lisaks tulevikulisusele ka muutumisele ja ingressiivsusele, esineb lausetes, kus *tulla*-verb on seotud translatiivse ehk *ksi-käändelõpuga* nimisõnade või partitsiipidega (nt *Huomenna siitä tulee kuluneeksi kolme viikkoa*). Nii ingressiivse kui ka tulevikulise rühma alla võib kuuluda tähendus hinna, hulga, koguse vms moodustamise või määratlemise kohta (nt *Sarjan koonaihinnaksi tulee 300 euroa*). (KS)

Eesti keeles ei kasutata *tulla*-verbi koos translatiiviga nii palju kui soome keeles. Puudub ka *tulee olemaan* konstruktsioon, sellisel kujul nagu soome keeles, seda asendab kas ainult *tulla*-verb või tõkeliselt *tulee olemaan* konstruktsioonile vastav *saab olema* ühend. EKSS-i järgi osutab tulevikuline *tulla*-verb millelegi tulevikus toimuvale või osaks langevale, sageli tähenduses 'saab olema' (nt *Siia tuleb uus maja. Tal tuleb ametivõimudega tegemist*). (EKSS)

2.5. *Tulla*-futuurum

Soome keele grammatikas „Iso suomen kielioppi“ käsitletakse olevikulisest *tulla*-verbist ja teisest *mA*-infinitiivis tegusõnast moodustuvat konstruktsiooni ehk *tulla*-futuurumit eelkõige kirjakeele ilminguna, mis on eriti tavaline sisult ennustavate lausete puhul. *Tulla*-futuurum annab oma tähenduselt edasi arvamuse või uskumuse, et lauses viidatud nähtus tulevikus juhtub. Võrreldes ainult oleviku kasutamisega annab *tulla*-futuurum viidet tulevikule selgemini edasi. Mõnel juhul on ühe olevikuvormis verbiga edasi antud lause vaid kõnehetkega seotud ning ainus

võimalus anda edasi tulevikulisust ongi kasutada *tulla*-futuurimit (vrd *Hän ikävöi yleisöään, joka on antanut voimaa vaikeinakin hetkinä ja Hän tulee ikävöimään yleisöään, joka on antanut voimaa vaikeinakin hetkinä*. (VISK §-d 1542, 1543, 1546)

Tulla-futuurum võimaldab viidata tulevikulisusele ka minevikulisest hetkest rääkides. Sündmuse tegevusaeg on kõnehetke vaatepunktist möödunud, aga lause viitehetke vaatepunktist alles saabumas. Sellisel juhul kasutatakse konstruktsiooni minevikuvormi *tuli olemaan*. Näiteks lause *Suomen yli 600-vuotinen yhteys Ruotsiin oli päättynyt ja Suomi tuli katoamaan länsieurooppalaisista kartoista yli sadaksi vuodeksi* viitab ajaliselt kõigepealt tagasi minevikuhetkele ning seejärel minevikuhetkest lähtuvalt tulevikule. (VISK § 1548)

Konditsionaalis ehk tingivas kõneviisis (nt *tulisi olemaan*) konstruktsioon eelkõige ennustus tegevuse kohta, mis tulevikus läbi saab. Lauses *Ja tätä tulisi olemaan koko kesä* on ennustus kogu lauses viidatud ajaperioodi kohta. (VISK § 1548)

Ka KS-is on *tulla*-verbi tähenduste all *tulee olemaan* konstruktsioon eraldi välja toodud. Märkusena on lisatud, et sageli on parem kasutada vaid konstruktsiooni teist verbi olevikus (nt *Virasto tulee lähettämään teille aikanaan kirjeen = Virasto lähettää teille aikanaan kirjeen*). (KS) Ka ümbersõnastatud vorm on sisult tulevikuline, kuid *tulee olemaan* konstruktsioon markeerib tulevikulisust täpsemalt, kuna saab tulevikule viidata ka ilma täpsustavaid ajamäärusi lisamata.

2.6. Keelehoolde vaatenurk *tulla*-futuurumile ja soovitatav kasutus

Tulla-futuurumi vajalikkusesse ja kasutusse on läbi ajaloo suhtunud küllaltki erinevalt. *Tulla*-futuurumit võib käsitleda kui juba eestikeelse piibli kirjakeeles ning 19. sajandi keskpaiga soome keele grammatikatest pärit tulevikule viitamise vahendit (Penjam 2005: 135, Metslang 1994a: 542), aga ka tänapäeva soome keeles kasutuses olevat konstruktsiooni. Samas on ka arvamus, et *tulla*-futuurum kui

keeleline nähtus on tarbetu ja võõrmõjuline ning selle kasutust tuleks pigem vältida. Selgitamaks välja, milline on *tulla*-futuurumi praegune positsioon soome ja eesti kirja- ja normitud keeles, on välja toodud, kuidas keelehoolde asjatundjad *tulla*-futuurumit määratlevad ning millist kasutust soovivad.

Terho Itkonen on oma teoses „Kielioipas“ kirjutanud, et soome keele kõige probleemivabam ajakategooria on olevik, mis võimaldab viidata nii olevikulisele kui ka tulevikulisele tegevusele. Tulevik ei kuulu soome keele ajakategooriate alla ning tulevikulist tegevust märgitakse tavaliselt preesensiga. Futuurumi asendajana mainib Itkonen *tulen tekemään* tüüpi konstruktsiooni (*tulla*-futuurumit), mida kasutatakse tema sõnul praegusel ajal sageli tarbetult ka nendel juhtudel, kus piisaks vaid preesensi kasutamisest (nt *Heinäkuussa tulen lomailemaan* ja *Heinäkuussa aion lomailla*). Samuti on Itkose arvates olemas ka *tulla*-futuurumi väärkasutuse oht – näiteks fraas *tulen lomailemaan* võib viidata pigem tähendusele ‘saavun lomailemaan’. Itkonen peab probleemseks ka tähenduselt tulevikuliste fraaside kasutamist kõrvuti imperfektiga, mis muudab laused ebaselgeteks (nt *Puhuja sanoi, että ensi vuonna inflatio ilmeisesti kiihtyy*). Seetõttu soovitabki Itkonen kasutada pigem preesensit, mille kasutamisel selliseid probleeme üldjuhul ei teki. (Itkonen 1985: 82)

Matti Vilppula käsitleb keeleajakirjas Kielikello ilmunud artiklis *tulla*-futuurumi tarbetuse teemat. Artiklis on täpsemalt juttu ühele elulooraamatule kirjutatud arvustusest, kus arvustaja oli raamatu keelekasutuse negatiivse küljena välja toonud *tulla*-futuurumi kasutamise, mis on arvustaja sõnul „kohutav svetitsism“ ehk rootsipärasus. Vilppula arvates on selline kriitika liigne, kuna paarisajaleheküljelises raamatus esineb *tulla*-futuurumit vaid mõniteistkümme korda ning suurem osa *tulla*-futuurumis lausetest raamatus on otsesed portreeisiku kirjade tsitaadid, mitte raamatu autori enda kirjutatud laused. (Vilppula 1993)

Oma artiklis märgib Vilppula ka, et on olukordi, mil *tulla*-futuurumi kasutus on mõtte selguse huvides vältimatu, s.t *tulla*-futuurumil on kindlasti olemas oma funktsioon. Näitena nimetab ta ühe filmiprogrammide ainelise intervjuu pealkirja *Boel Söderling, MTV 3: „Elokuvatarjontamme tulee olemaan kaupallista“*, kus

tulee olemaan konstruktsiooni preesensiga asendades (*Elokuvatarjontamme on kaupallista*) muutuks kirjutatu mõte täielikult – lugeja arvaks, et räägitakse intervjuu ilmumise ajal näidatud filmidest. Sama tendents ilmneb, kui on vaja edasi anda mingi sündmuse hilisemat toimumist või järgnemist – on oht, et vaid preesensit kasutades viitaks tähendus pigem samaaegsusele. (Vilppula 1993)

Samas on artiklis välja toodud, et paljudel juhtudel pole ka nähtavat vahet, kas kasutada *tulla*-futuurumit või preesensit, kuna erinevatest olevikulistest tegusõnadest saab lausekonteksti abil järeldada, et viidatakse tulevikule. Mineviku ja tuleviku vahe rõhutamiseks soovitab Vilppula aga kasutada *tulla*-futuurumit, mis tulevikku preesensist selgemalt eristab. Küll aga on tarbetu kasutada *tulla*-futuurumit, kui lauses on juba selgelt tulevikule viitav ajamäärus olemas, Vilppula peab *tulla*-futuurumit sel juhul teistkordseks tulevikuviiteks, mis pole vajalik. (Vilppula 1993)

Kuigi *tulla*-futuurum on soome keelde jõudnud rootsi *kommer¹ att* futuurumi mõjul, ei pea Vilppula seda põhjuseks *tulla*-futuurumi kasutamisest loobuda, seda enam, et *tulla*-futuurum aitab nii mõnigi kord vältida kahemõttelisust ja ebaselgust. Lisaks mainib autor, et *tulla*-futuurum pole sugugi uus keeleilming ning seda kasutatakse üsna palju ka rootsikeelsetest piirkondadest kaugemal, näiteks Soome sisemaa murretes. (Vilppula 1993)

Taru Kolehmainen annab Kielikellos pikema ülevaate arvamustest *tulla*-futuurumi kohta erinevatel ajaperioodidel. Juba 1898. aastal ilmus Virittäjäns Artturi Kannisto artikkel „Kirjakielemme futuurista“, kus Kannisto avaldab arvamust, et tulevikukonstruktsioon kujul *tulen lukemaan* pole täiesti tarbetu ning seda toetab ka selle lai kasutus rahvakeeles. Ka Kannisto on rõhutanud, et *tulla*-futuurumit kasutatakse rohkesti murretes ning seda nii lääne- kui ka idamurde aladel, lisaks on artiklis esitatud murdekeelseid näitelauseid (nt *En tiijä, millä veneellä me tulemme lähtemään*). Probleemina on Kannisto nimetanud, et fraasi *tulen lukemaan* puhul võidakse tähendust seostada vaid liikumistegevusega ning *tulla*-futuurumi kasutuse taunijate arvates ongi ainuõige tähendusvariant. Kannisto arvates jääks soome keel

¹ Verbi rootsikeelne põhivorm on *komma* – e.k *tulema/tulla*

tulla-futuurumita vaesemaks ning veel ühe pooltargumendina toob ta välja soome keeleseltsi Kotikielen Seura arvamuse, et *tulla*-futuurumit võib kasutada tulevikuvastena futuurumiga keeltest pärit lausete puhul. (Kannisto 1898)

Taru Kolehmainen on esitanud ka soome kirjanduse seltsi 1944. aasta aprillis kogunenud keelekomitee arvamuse, kes vastas küsimustele *tulla*-futuurumi ülekasutuse kohta, et *tulla*-futuurum pole küll taunitav, ent seda on eriti tõlketekstides tõepoolest sageli tarbetult palju kasutatud. Kolehmainen peab *tulla*-futuurumi taunijate mõjutajaks eelkõige E. N. Setälä hilisemaid soome keele lauseõpetust käsitlevaid teoseid, kus on ainsa tulevikule viitamise võimalusena nimetatud vaid preesensit ja vastavate ajamääruste kasutust ning ei tooda välja muid tulevikulisi vorme. Samas on Setälä *tulla*-futuurumit käsitlenud aga oma varasemates 19. sajandi grammatikates. Setälä eeskujuks on omakorda olnud ilmselt A. W. Jahnsson, kes oma 1871. aastal ilmunud grammatikas on samuti tauninud *tulla*-futuurumi kasutust, pidades seda svetitsismiks. (Kolehmainen 2007)

Kuigi Setälä hilisemad seisukohad futuurumi suhtes jäid soome keele grammatikates valdavaks 1970ndate aastateni, ilmus 20. sajandi algupoolel ka grammatikaid, mis futuurumit veidi laiemalt käsitlesid. Üks neist on Lauri Kettuse 1934. aastal ilmunud soome keele grammatika, kus on välja toodud, et vajaduse korral saab tuleviku väljendamiseks kasutada kaht konstruktsiooni, näiteks *Hän on sen tekevä* ja *Hän tulee sen tekemään*. Kettuse arvates pole sellised tulevikuvormid siiski soomepärased ning tema sõnul on need vormid soome keeles kasutamiseks sageli liiga jäigad. Samad kaks tulevikuvormi on esitanud ka E. A. Saarimaa oma 1947. aastal ilmunud teoses „Kielenopas“. Saarimaa seevastu konstruktsioonide liigse kasutuse eest ei hoiata, kuigi toob samuti välja, et need sobivad enim just futuurumi tõlkimiseks võõrkeeltest. (Kolehmainen 2007)

Riitta Korhonen on käsitlenud soome keele ajakategooriaid verbide näitel ning üldisemaid probleeme toimumisajale viitamisel. Ka Korhonen toob välja, et tavalisim tulevikule viitamise viis on preesensi ning ajamääruste kasutus. Samas mainib ta ka, et juhul kui ajamäärused konteksti mingil põhjusel ei sobi või tulevikulisust piisavalt edasi ei anna, kasutatakse *tulla*-futuurumit, mille eest tema

sõnul soome keele tundides sageli nii palju hoiatatakse, et võib tekkida küsimus, kas *tulla*-futuurumit sobib üldse kasutada. Korhonen toob välja, et laused, kus *tulla*-futuurum lause mõtet täpsemini edasi annab, on sageli sellised, kus viidatakse millelegi, mis veel alanud pole. Korhonen ei soovita aga *tulla*-futuurumit kasutada lausetes, kus on olemas viide tegevuse pidevale jätkumisele (nt *aina, ikuisesti, koko ajan*) või tulevikuline ajamäärus (*tulevaisuudessa, huomenna* jne), kuna nende lausete puhul on *tulla*-futuurum üleliigne ja mõjult liiga tugev, preesens on aga neutraalne ning annab koos täpsustavate sõnadega futuurumit piisavalt selgelt edasi. (Korhonen 2011)

Kuigi eesti keeles puudub *tulla*-futuurum kujul *tulee olemaan* ning selle asemel kasutatakse vastena hoopis *saab olema*-tulevikku või lihtsalt vormi *tuleb*, moodustatakse vahel ka eesti keeles *tulla*-futuurumi kujulist tulevikukonstruktsiooni. „Eesti keele käsiraamatu“ (EKK) futuurumikäsitluses pööratakse enim tähelepanu *saama*-tulevikule, mis tõlkeliselt soome *tulla*-futuurumile vastab ning mille kasutuse puhul tuuakse üldiselt välja samad jooned, mis eelmainitult *tulla*-futuurumi puhul (võimalusel eelistada pigem preesensit, mitte kasutada futuurumivormi lauses, kus on juba tulevikule viitav ajamäärus olemas jne). *Saama*-futuurumi asemel on EKK-s soovitatud kasutada ka näiteks just *tulla*-verbi, kuid vaid üksikuna, ilma seotud tegusõnata (nt *See maja saab olema linna esinduslikumaid. Sellest majast tuleb linna esinduslikumaid hooneid*). Ka *tuleb olema* vormi kohta on EKK-s märkus, et *tulla*-verb on soome keeles kujunenud futuurumi abiverbiks ning seetõttu kasutatakse ka eesti keeles vahel seda tuleviku abiverbina (nt *Ma loodan, et see näitus ei jää viimaseks, vaid ta tuleb korduma aastast aastasse*). EKK käsitleb seda aga fennismina ega soovita sellist konstruktsiooni eesti keeles kasutada. (EKK)

3. TULLA-FUTUURUMI KASUTUS SOOME KEELES

Tulla-futuurumi kasutuse täpsemaks uurimiseks soome keeles olen kogunud näitelauseid kahest allikast: ajalehe Helsingin Sanomat (HS) internetiarhiivist ning foorumist Suomi24, millel on üle 226 000 kasutaja (Suomi24). Valisin kaks erinevat allikat, et nende põhjal näha ja analüüsida *tulla*-futuurumi võimalikult laia ja mitmekesist kasutust nii toimetatud ajalehekeeles kui ka keeleliselt vabamas ja spontaansemas foorumikeeles.

HS-ist olen analüüsimiseks välja valinud 50 lauset ning Suomi24-st 30 lauset. Helsingin Sanomate (HS) laused on pärit ajaleheartiklitest, mis on ilmunud ajavahemikus 01.01.2014–30.04.2015 ning leitud HS-i internetiarhiivist otsingumootori päringute abil. Päringute tegemisel kasutasin kõiki *tulla*-verbi pöördelisi vorme aktiivis ja passiivis, jaatuses ja eituses ning kindlas, tingivas ja potentsiaalses kõneviisis. Põhilisteks kriteeriumiteks lausete valikul oli, et lause poleks liiga napp ning lausest oleks välja loetav selge mõte ka artikli täpsemat konteksti teadmata. Laused on kogutud käesoleva aasta jaanuarist kuni aprillini. Foorumi Suomi24 laused on pärit nii 2014. kui ka 2015. aasta postitustest (kuni 2015. aasta aprilli lõpuni) ning kogutud selle aasta märtsis ja aprillis foorumi erinevate alateemade värskeimate arutelude seast. Foorumilausete valikul on silmas peetud, et esindatud oleks võimalikult palju erinevaid alateemasid, seetõttu pole ühest alateemast kasutatud rohkem kui viis lauset.

Lausete analüüsis keskendun eelkõige sellele, milliseid verbe *tulee olemaan*-konstruktsioonis *tulla*-verbiga koos kasutatakse – kas on seaduspärasusi teatud verbigrupi ilmnemises, näiteks kas kasutatakse rohkem staatilisi (nt *olla*) või dünaamilisi verbe (nt *tehdä*) ning kui palju erinevaid *tulla*-futuurumiga seotud verbe lausetes üldse esineb. Vaatlen ka grammatilist põhiinfot, mida *tulla*-verb tulevikulises lauses edasi annab – millistes pööretes, kõneviisides ja -liikides *tulla*-verbi kasutatakse. Lisaks analüüsin, kas ja kuidas on lausetes viidatud ka toimumishetkele või ajale üldiselt, s.t kas *tulla*-futuurumile peetakse vajalikuks lisada ka viidet tulevikulisele toimumisajale ning milliste vahenditega seda tehakse.

Vaatluse all on nii grammatilised ajamäärused kui ka sisulised ajalised viited, mis grammatiliselt ajamääruse alla ei kvalifitseeru (näiteks ajalise viite kasutamine subjektina).

Analüüsimisel koostas in lausestruktuuridest täpsema ülevaate saamiseks lausete koondtabelid (kättesaadavad kirjanduse loetelus esitatud internetiaadressil). Tabelites on *tulla*-futuurumise konstruksioon on märgitud paksu kirjaga, et seda ülejäänud lausest lihtsam eristada oleks. Lause järel on sulgudes märgitud rubriik, kust see pärineb ning ajaleheartikli või foorumipostituse ilmumise kuupäev. Seejärel on välja toodud *tulla*-verbiga konstruksioonis koos kasutatav verb, mis näitab tulevikulise tegevuse liiki. Konstruksiooni kaasverb on tabelis välja toodud kahes infinitiivivormis: *A*- ja *mA*-infinitiivis, kuna soome keeles on verbi põhivormiks *A*-infinitiiv, *tulla*-futuurumise on verb alati aga *mA*-infinitiivis. Järgnevad ajalisi viiteid kirjeldavate sõnade lahter (viite puudumisel on see märgitud kriipsuga), *tulla*-verbi pöördelist vormi või umbisikulisust näitav lahter ning kõneviisi ja -liigi lahter. Tabelites 1 ja 2 on esitatud näited HS-i ja Suomi24 lausete analüüsitabeli ülesehitusest:

Tabel 1. *Tulla*-futuurumiga laused ajalehe Helsingin Sanomat artiklitest ajavahemikus 01.01.2014–30.04.2015

Lause ja rubriik ajalehes	Verb <i>A</i> - ja <i>mA</i> -infinitiivis	Viide toimumis-ajale	Isik/passiiv (<i>tulla</i> -verb)	Kõneviis ja -liik (<i>tulla</i> -verb)
1. Erityinen kipupiste EU:lle tulee olemaan Britannia, jonka kevään vaalit määrittävät saarivaltion tulevaisuuden unionissa. (Kotimaa. 31.12.2014)	olla olemaan	kevään	ainsuse 3.	kindel, jaatav

Tabel 2. *Tulla*-futuurumiga laused foorumi Suomi24 postitustest ajavahemikus 01.01.2014–30.04.2015

Lause ja alateema foorumis	Verb <i>A</i> - ja <i>mA</i> -infinitiivis	Viide toimumis-ajale	Isik/passiiv (<i>tulla</i> -verb)	Kõneviis ja -liik (<i>tulla</i> -verb)
55. Älä huoli, näin ei varmasti tule käymään . (Viihde ja kulttuuri. 24.03.15)	käydä käymään	-	ainsuse 3.	kindel, eitav

3.1. Ajalehe Helsingin Sanomat lausete analüüs

Kõige levinum *tulla*-futuurumi konstruktsioonis kasutatav verb 2014. aasta Helsingin Sanomate artiklites on *olla*, millega moodustatakse *tulla*-futuurumi üks kõige harilikum näitevorm *tulee olemaan*. *Olla*-verb esineb lausetes koos *tulla*-verbiga 15 korda. Lausetes viidatakse *olla*-verbiga abstraktsetele tegevustele või sündmuste ja situatsioonide algamisele ja kujunemisele, tulevikulisele seisundile, samuti isikulise subjekti kujunemisele, muutumisele jms, nagu näidetes 1 ja 2.

(1.) *Esittelyitä tulee olemaan kaikkiaan 11 kielellä.* (Kulttuuri)

(2.) *Ongelma hänen tapaamisessaankin olisi se, ettei hän tulisi olemaan rehellinen.* (Sunnuntai)

Kuuel juhul viieteistkümnest on *olla*-verb *tulla*-futuurumi konstruktsioonis tingivas kõneviisis ja sisult perfektivsem, vaadeldes juba mingit välja kujunenud olekut või lõppenud tegevust tulevikus, mille resultaat on üsna kindlalt teada (VISK: § 1548). Kuuest lausest üks, näide number 3, on eitavas vormis ning on sisult samuti suunatud lõpptulemusele.

(3.) *En tulisi koskaan olemaan yksi presidentin naisista, mutta hänen tyttönsä ja toimittajansa kyllä.* (Kulttuuri)

Ülejäänud *tulla*-futuurumis esinenud verbid on *edellyttää* (2 korda), *jatkoa*, *jäädä*, *kunnioittaa*, *käsitellä*, *liikkua*, *maksaa*, *muistaa* (2 korda), *mullistaa*, *nauttia*, *nähdä* (3 korda), *oppia*, *puuttua*, *saada*, *seisoa*, *suositella*, *suostua*, *säästää*, *taistella*, *tapahtua*, *toistua*, *tuntea*, *tuottaa*, *vastata*, *viedä*, *viettää*, *voittaa*, *väheta* (2 korda), *yhdistyä*, *yleistyä*. Kuigi mõned verbid esinevad küll enam kui ühe korra, ilmneb siiski, et peale *olla*-verbi on välja kujunenud üldiseid tulevikulisi püsiühendeid pigem vähe, kuna pole ühtki teist sama laia kasutusega konstruktsiooni. *Tulla*-futuurumi püsiühendiks võib olla ka vorm verbiga *nähdä*, kuna seda on koos *tulla*-verbiga kasutatud üsna mitmekesiselt – nii passiivis, nagu näites number 4, kui ka isikuliselt erinevates pööretes.

(4.) *Mitään uutta ja vallankumouksellista ei tulla näkemään.* (Kotimaa)

Lausetes kasutatud kaasverbid on sisult pigem abstraktsed ja staatilised ning seotud teadvuse ja meeltega (nt *tuntea, muistaa*). Samuti on üsna palju ajalisel pikemat või pidevat tegevust kirjeldavaid verbe (nt *saada, jäädä, nauttia, viettää*). Samas leidub ka dünaamilisema sisuga verbe (näiteks *mullistaa, liikkua*), mis viitavad pidevale aktiivsele tegevusele. Suurem osa verbidest on ka transitiivsed ehk sihitislikud.

Levinumaks pöördeliseks vormiks, millega *tulla*-verbi kasutatakse, on ainsuse 3. pööre, mida esines lausa 29 korral. Sageduselt järgnesid mitmuse 3. pööre (8 korda) mitmuse 1. pööre (5 korda), passiiv (4 korda), ainsuse 1. pööre (3 korda) ja mitmuse 2. pööre (1 kord). Järjekord näitab, et kõige rohkem viidatakse kolmandale isikule, seejärel esimesele isikule. Küllaltki levinud on ka üldine umbmäärane viitamine, väga harv on tulevikule viitamine aga viitamine 2. pöördes.

Tulla-verbi on kasutatud koos *olla*-verbiga konditsionaalis ehk tingivas kõneviisis kuus korda, kokku esineb konditsionaali aga seitse korda – lisaks *olla*-verbile ka *saada*-verbiga (näites number 5).

(5.) *Tälläisen luvan tulisivat saamaan vain yli 40 000 asukkaan kaupunkiseudut.* (Mielipide)

Eitust esines kokku kaheksal korral koos verbidega *jääda, nähdä, olla, puuttua suostua, toistua, vähetä, yhdistyä*. Eituse puhul ilmneb, et rohkem kasutatakse abstraktseimaid ja staatilisi verbe. Eitusega antakse edasi sageli just mingit pikemat kindlat protsessi või rõhutatakse toimuva kõikehõlmavust, nagu näites number 6.

(6.) *Nämä eivät tule jäämään lajinsa viimeisiksi.* (Kotimaa)

Ajalisi viiteid on 13 korral – need ei ole alati grammatilised ajamäärused, vaid pigem sisulised määratlused lauses selle kohta, millisel hetkel tulevikus arvatakse või teatakse, et sündmus toimub. Näites number 7 puudub küll grammatiline ajamäärus, ent subjekti (2015) kaudu on siiski markeeritud, et viidatakse kogu 2015. aastale tervikuna, s.t veel ees olevale ajale.

(7.) *2015 tulee olemaan muutoksen vuosi Espanjassa ja Euroopassa.* (Ulkomaat)

Tulevikulisele ajale on viidatud veel näiteks sõnadega *kevään, pitkän aikaa, kuukausia, vuonna 2025, koskaan, aina, myöhemmin* jm. Paljud ajale viitavatest sõnadest on proadverbid ehk asemäärsõnad, mille puhul ei ole täpne toimumishetk teada (nt *myöhemmin*). Leidub ka veidi täpsemaid ajalisi määratlusi, kuid üldiselt jääb konkreetne toimumisaeg lausetes siiski pigem teadmata. Näites number 8 on lauses on ajamääruseks fraas *uransa aikana*, mis pole küll proadverbiline, kuid samas ei anna toimumisaega ka kuigi täpselt edasi.

(8.) *Mielipiteellisiä tekstejä tekevät toimittajat tulevat uransa aikana tuntemaan listan niistä aiheista, jotka kirvoittavat herkimmin palautetta.*
(Pääkirjoitus)

Ajalised viited võivad seega lisaks ajamääruse positsioonis esinemisele olla lauses ka subjektiks, objektiks, täiendiks või esineda ka kõrvallauses. Konkreetse ajamääruse positsioonis *tulla*-futuurumiga samas osalauses ilmneb (proadverbilisi) ajamäärusi viis korda, mis näitab, et konkreetse ajamääruse lisamist ei peeta *tulla*-futuurumit kasutades kuigi vajalikuks või nähakse seda tulevikule viitamisel liigsena.

Kõige rohkem *tulla*-futuurumis lauseid esineb rubriigis *Kotimaa* – kokku 17 korda. Järgnevad *Ulkomaat* (8 korda), *Kulttuuri* (5 korda) ja *Talous* ja *Kaupunki* (mõlemad 4 korda). Rubriigid *Ihmiset*, *Sunnuntai* ja *Urheilu* on kõik esindatud kolmel korral, *Pääkirjoitus* kaks korda *Mielipide* ühel korral. Seega on Helsingin Sanomates tulevikule viidatud enim just kodumaiste poliitika- ja ühiskonnateemade puhul, veidi vähem välisuudiste puhul, kõige vähem kasutatakse *tulla*-futuurumit aga juhtkirjades ja arvamusartiklites.

3.2. Foorumi Suomi24 lausete analüüs

Võrreldes Helsingin Sanomatega on ka sisult palju pikemate ja emotsionaalsete foorumilauseste puhul levinuim *olla*-verb, kuid 30 näitelausest esineb seda vaid kuuel korral ning foorumilauseid on seega verbikasutuse poolest mitmekesisemad.

Kuuest *olla*-verbiga lausest on viis kindlas kõneviisis ning üks lause viitab sisult soome keelele omasele potentsiaalsele kõneviisile (näitab millegi tõenäolist või võimalikku toimumist), *tulla*-verbi pole potentsiaalivormis aga täiesti korrektselt kasutatud. Kuigi verbile lisatav potentsiaalitunnus on soome keeles üldjuhul *-ne*, on *tulla*-verbi puhul tunnus assimileerunud ning õige verbivorm näite number 9 puhul oleks *tullee*. *Ne*-tunnuse kasutamise viidatakse lauses siiski potentsiaali taotlusele.

(9.) *Muutoin kvinoa on miellyttävä tuote ja **tulennee olemaan** aktiivisesti ruokavaliossa.* (Ruoka ja juoma)

Muudest verbidest on *tulla*-futuurumi kasutuses esindatud *edistää, epäonnistua, heikentää, huomata, jatkaa, jyrää, jäädä, kestää, korjaantua, käydä, käyttää, nähdä* (2 korda), *onnistua, ottaa, sanoa, taantua, tajuta, tapahtua* (2 korda), *toteutua, voittaa, yleistyä, ymmärtää*.

Kahe lause puhul kasutati lause sees *tulla*-futuurumit erineva verbiga kaks korda, näites number 10 kasutatakse *tulla*-verbiga kõigepealt ühte eitavat vormi ning seejärel jaatavat vormi.

(10.) *Ja tuskinpa **tulen ottamaankaan** ja vielä vähemmän **katumaan** ottamatta jättämistä.* (Muoti ja kauneus)

Erinevatest verbidest on foorumilausete puhul kaks korda kasutatud verbe *nähdä* ja *tapahtua*, mis viitab, et nende verbidega tulevikukasutus on foorumikeeles veidi rohkem üldistumas kui erinevate ühe korra esinenud verbide kasutus.

Tulla-verbi on näitelausestes kasutatud väga palju ka eitavas vormis – lausa 12 korda, mis ei ületa küll jaatavate lausete osakaalu, kuid näitab siiski selgelt, et foorumikeeles kasutatakse *tulla*-futuurumit tihti just eitavas vormis. Sageli on eitussõna ja *tulla*-verbi vahele lisatud ka rõhutavaid sõnu, määrusi või partikleid, mis tervikkonstruktsiooni eraldab. Näites number 11 on lauses eitussõna ja *tulla*-verbi vahele lisatud rõhumäärsõna.

(11.) *Älä huoli, näin **ei varmasti tule käymään**.* (Viihde ja kulttuuri)

Viiteid toimumisajale on kaheksal korral. Sarnaselt HS-i lausetega kasutatakse ka Suomi24 lausetes valdavalt proadverbe ning üldiseid, mitte konkreetseid ajaviiteid.

Erinevalt HS-i lausetest on paaril korral lisatud ka tulevikulisi ajamäärusi, mida üldiselt peetakse nn tarbetuks topeltfutuurumiks ning mille puhul ei soovitata *tulla*-futuurumit kasutada. Tulevikulist ajamäärust on *tulla*-futuurimile lisaks kasutatud näites number 12.

(12.) **Tulet** *varmaan itsekin tulevaisuudessa sen huomaamaan*. (Urheilu ja kuntoilu)

Tulla-verbi vormilise kasutuse puhul ilmneb taas ainsuse 3. pöörde suur ülekaal – seda esineb 21 korda. Kuigi vormiline kasutus on foorumilausete puhul üsna mitmekesine, s.t esineb ka peaaegu kõiki teisi pöördelisi vorme, on neid ainsuse 3. pöörde kasutusega võrreldes palju vähem. Ainsuse 3. pöördete järgneb esimesena passiiv (3 korda), mida kasutati ka sisult mitmuse 1. pöörde edasiandmiseks, seejärel ainsuse 2. ja mitmuse 3. pööre (kumbagi 2 korda) ning ainsuse 1. ja mitmuse 2. pööre (kumbagi 1 kord). Erinevalt HS-ist leidub ka 2. pöördes lauseid mis on aga põhjendatud foorumi suhtlusfunktsiooni ning vahetuma stiiliga. 13, näites on kasutatud 2. pöörde mitmuse vormi.

(13.) **Tulette vielä näkemään** *ennenäkemättömän Snowmotovideon Suomesta*. (Urheilu ja kuntoilu)

Alateemad, kust laused pärinevad, on üsna mitmekesised. Lausetel on kokku 17 erinevat teemat, enamasti esinevad teemad tabelis vaid ühel korral. Kõige rohkem on *tulla*-futuurumit kasutatud järgnevate alateemade puhul: *Urheilu ja kuntoilu* (5 korda e eelmainitud maksimummäär), *Terveys* (5 korda) ning *Viihde ja kulttuuri* (3 korda).

4. *TULLA-FUTUURUMI KASUTUS EESTI KEELES*

Kuna eesti keeles puudub *tulla*-futuurum sellisel kujul nagu soome keeles, on eesti tulevikulise *tulla*-verbi täpsemaks uurimiseks valitud laused, kus *tulla*-verbil on ligilähedane tähendus, mis *saama*-tulevikul. Analüüsisist jäävad välja mittenormaallauselised *tulla*-verbiga muutus- ja tulemuslaused, kus tegevussubjekt ja alus pole vastavuses. Esineb aga mõningaid normaallauselisi tulemuslauseid, mis pole küll üldtulevikulised (s.t neid saab kasutada ka minevikuvormis), kuid siiski tulevikulise tähendusega tihedalt seotud.

Tulla-verbiga tulevikulised on pärit ajalehe Postimees internetiarhiivist Postimees+ (eestikeelses uurimisosas ei ole foorumiainest kasutatud, kuna puudus piisavalt laia teemavalikuga foorum). Uuritavad laused pärinevad ajavahemikust 01.01.2014–30.04.2015. Erinevalt soome keelest saab *tulla*-verb eesti keeles tulevikulist tähendust edasi anda vaid kolmandas pöördes, kuna kahes esimeses pöördes viitaks see vaid liikumistegevusele. Seetõttu ongi vaatluse all vaid ainsuse ja mitmuse kolmandas pöördes *tulla*-verbiga laused. Täpsemalt on aga analüüsitud *tulla*-verbiga seotud subjektide ja objektide kasutust lauses, kuna soome keeles avaldub subjekt sageli juba *tulla*-verbi enda pöördelises vormis, eesti keeles ei pruugi aga *tulla*-verbi kolmas pööre nii otseselt subjekti või objekti (tulevikulise tegevusega seotud isikut või nähtust) edasi anda.

Analüüsimisel olen laused enda jaoks ümber sõnastanud ka *saama*-tulevikus, kuna sel juhul liitub *saama*-verbile kaasverb nagu ka soome *tulla*-futuurumis. See võimaldab mul analüüsimisel näha, millisele tulevikulisele tegevusele *tulla*-verbiga täpsemalt viidatakse (nt *tuleb* = *saab olema*, *saab toimuma* vms). Mõnel juhul olen leidnud ka mitu ümber sõnastatud vastet, kuid valiku tegemisel lähtusin sellest, et ümbersõnastus oleks tähenduselt siiski võimalikult sarnane ja neutraalne algupärase lausega.

Näide eestikeelsete lausete analüüsitabeli ülesehitusest:

Tabel 3. *Tulla*-verbiga tulevikulised laused ajalehe Postimees artiklitest ajavahemikus 01.01.2014–30.04.2015

Lause ja rubriik ajalehes	Subjekt(id), objekt(id)	Viide toimumis-ajale	<i>Tulla</i> -verbi ümbersõnastus <i>saama</i> -tulevikus	Pööre, kõneviis, kõnelik (<i>tulla</i> -verb)
85. Uus aasta tuleb eelmisest parem – nõnda loota on inimese loomuses. (Tartu. 7.01.2015)	uus aasta	uus aasta	saab olema	ainsuse 3., kindel, jaatav
101. Meil tuleb ametlikult 1047 istekohta, aga jõululaupäeval oli poolteist tuhat inimest jumalateenistusel. (Tartu. 23.04.2015)	1047 istekohta	-	saab olema/ saab valmima	ainsuse 3., kindel, jaatav

4.1. Ajalehe Postimees lausete analüüs

Uuritavad laused olen *tulla*-verbi täpsema tulevikulise tähenduse vaatlemiseks ümber sõnastanud võimalikeks *saama*-tulevikuga lauseteks. Nende ümbersõnastatud variantide puhul on ka eesti keeles kõige levinumaks kaasverbiks *olema*. Ümbersõnastamise võimalusena olen seda märkinud 26 korral. Mõnel juhul, nagu näites number 14, on *saab olema*-tüüpi ümbersõnastuse puhul ka tavapärane sõnajärg ümber pöördunud (nt *olema saab*). See on üldjuhul tingitud ümbersõnastatud lauses predikatiivi või objekti esinemisest enne verbi, mis mõjutabki ümber sõnastatud konstruktsiooni sõnajärge.

(14.) *Milline see otsus tuleb, alles uurime.* (Tartu)

(*Milline see otsus olema saab, alles uurime.*)

Kõige enam ümbersõnastusvariante olen välja toodud näite number 15 puhul, kus vormi *tuleb* sobiks asendada nii *saab olema*, *saab toimuma* kui ka *saab juhtuma*.

(15.) *Jaapani tuuri praegu plaani võetud ei ole, ent ma arvan, et see tuleb varem või hiljem.* (Kultuur)

Kuigi *tulla*-verbi tegevust ümbersõnastavaid variante võib olla mitu, on näha, et eesti keel on tulevikule viitamise tähenduste puhul siiski üsna *olema*-verbi keskne ning *tulla*-verb viitab tulevikulisena enim just eksistentsiaallausetele, kujunemisele ja tegevuse algusele.

Lisaks eelmainitud ümbersõnastusvõimalustele ilmneb veel järgmisi: *saab / saavad algama, ilmuma, juhtuma, kehtima, levima, toimuma, vallanduma, valmima*. Nendest kuus korda kasutatakse varianti *toimuma*, ülejäänud on esindatud vaid ühel korral. Seega võib näha, et eesti keeles viitab tulevikuline *tulla*-verb enim ka sündmuste toimumisele ja algamisele.

Tulla-verb esineb 22 korral ainsuse 3. pöördes ja kaheksal korral mitmuse 3. pöördes. See näitab, et kõige juurdunum on tulevikuline kasutus just ainsuse 3. pöördes, kuid ka mitmuse 3. pööret esineb siiski märgataval hulgal. Kõik laused olid

valdavalt kindlas kõneviisis ning enamasti jaatavad, 16. näites leidub siiski ka üks eitav variant.

(16.) *Ja kui maksutõuse siiski **ei tule**, mis saab siis valitsusleppes antud lubadustest, mis minu arvates on üsna sotsialistlikud.* (Eesti)

Tulla-verbiga ühendatud subjektid ja objektid on valdavalt täpsustava omadussõnalise täiendiga fraasid (nt *uus number, ilus aeg, uus aasta, kõitev mõttevahetus* jt). Kuigi esineb ka üksiksõnalisi subjekte ja objekte, on valdav siiski pikemate sõnafraaside kasutus, nagu näites number 17.

(17.) *Nii on tõenäolisem, et uued majad **tulevad** kasutajasõbralikud ega ole üksnes ausambaks arhitektile.* (Tarbija)

Ajalisi viiteid on üheksal korral. Ajalised viited jagunevad kaheks: proadverbilisteks ajamäärusteks (nt *nüüd* jne) ja täpseteks ajamäärusteks (nt *järgmine aasta*), valdavad on siiski proadverbilised, konkreetset määratlemata ajalised viited.

Kõige rohkem *tulla*-verbiga tulevikulisi lauseid on pärit rubriigist *Tartu* (7 korda), järgnesid *Eesti* (6 korda), *Arvamus* (4 korda), *Sport* (3 korda), *Kultuur* ja *Tarbija* (kumbki 2 korda). Ülejäänud rubriigid (*Intervjuu, Arter, AK, Majandus, Tallinn*) on esindatud ühel korral.

5. TULLA-FUTUURUMI KASUTUSE VÕRDLUS SOOME JA EESTI KEELES

Kuigi *tulla*-futuurumit ei kasutata soome ja eesti keeles samas vormis, on *tulla*-verbi tulevikulises kasutuses siiski ka sarnast. Et leida täpsemaid erinevusi ja sarnasusi soome ja eesti *tulla*-verbi tulevikulises kasutuses ning tuua välja mõlema kasutuse erijooned ja üldisemad tendentsid, on analüüsitud materjali tulemused lühidalt kokku võetud järgmiste punktide kaupa: verbi- ja noomenifraaside kasutus, ajaliste viidete kasutus, umbisikulisus ja isikulisus, kõneviis ja kõneliik ning temaatika.

Nii soome kui ka eesti keeles viidatakse tulevikulise *tulla*-verbiga valdavalt verbile *olla/olema* ning sellest lähtuvalt on enim sündmuste toimumisele ja nähtuste tekkimisele viitavaid lauseid. Kui eesti keeles viitabki *tulla*-verb oma tähenduselt valdavalt *olema*-verbiga seotud tähendustele, siis soome keeles kasutatakse lisaks *olla*-verbile ka palju teisi erinevaid verbe. *Olla*-verbi ülekaal on väiksem siiski foorumilauseste puhul, kus eri verbe kasutatakse eriti mitmekesiselt ning laused olid üldjuhul ka pikemad. Kuigi soome keeles on *tulla*-verbiga seotud eelkõige abstraktsed ja staatilised verbid (nt *tuntea*, *muistaa*), leidub siiski ka aktiivsema tegevusega seotud dünaamilisi verbe (nt *mullistaa*, *liikkua*). Eesti keeles esineb lisaks *olema*-verbile eelkõige sündmuste toimumise, tegevuse alguse ja protsessidega seotud verbe (nt *toimuma*, *ilmuma*), mis on enamuses abstraktsed ja staatilised.

Tulla-verbiga lausete noomenifraaside puhul ilmneb soome ja eesti keeles kaks erinevat tendentsi. Kuna soome keeles kasutatakse *tulla*-verbi ka erinevates pööretes ja kõneviisides, on lause subjekt valdavalt verbi pöördelise vormiga seotud või sellest järeldatav. Eesti keeles on *tulla*-verb uuritavas kontekstis vaid ainsuse või mitmuse 3. pöördes ning verbiga seotud subjektiks või objektiks on valdavalt täiendilise omadussõnaga nimisõnafraas.

Ajamäärusi kasutatakse soome ja eesti keele lausete puhul üsna sarnaselt. Enamikule lausetele pole siiski täpsustavat ajalist viidet lisatud, kuna *tulla*-verb juba viitabki toimumisele tulevikulisel ajahetkel. Toimumisaega määratletakse enamasti

proadverbiga, mis küll konkreetset tegevushetke edasi ei anna, ent siiski toimumisaega täpsustab (nt *joskus*, *peagi* jt). Lisaks kasutatakse ka aastate, aastaaegade ja kuudega seotud ajalisi viiteid.

Mõlemas keeles kasutatakse *tulla*-verbi valdavalt isikulises tegumoes, eestikeelse uurimismaterjali hulgas umbisikulist tegumoodi ei leidugi. Eesti keeles kasutatakse tulevikulist *tulla*-verbi ainult ainsuse ja mitmuse 3. pöördes, ka soome keeles on just 3. pöörde kasutus valdav, ent kasutatakse ka teisi, rohkem küll 1. pööret (nii ainsuses kui ka mitmuses), vähem 2. pööret. Soome keeles ilmneb mõningal määral ka umbisikulises tegumoes ehk passiivis lauseid, kuid sageli viitavad need tähenduselt mitmuse 1. pöördele, kuna soome argikeeles kasutatakse passiivi mitmuse 1. pöörde väljendamiseks.

Nii soome kui ka eesti keeles on valdav kindla kõneviisi ehk indikatiivi kasutus, eestikeelne uurimismaterjal on täielikult kindlas kõneviisis, soome keele puhul esineb siiski märgataval hulgal ka konditsionaali. Rohkem on ka jaatavas kõneliigis lauseid, soome keeles on aga eriti just foorumilauseste puhul märgatav üsna sage eitavate lausete kasutus, ajalehekeeles on eitust vähem. Eestikeelses uurimismaterjalis kasutatakse eitust aga vaid ühel korral.

Valdavad teemad, millele tulevikuliste lausetega viidatakse, on soome ajalehekeeles kodu- ja välismaa ning kultuur. Mitmekesisest foorumiteemadest on populaarseimad sport, tervis ja kultuur. Ka eesti ajalehelauseste puhul ilmneb enim kodumaiseid teemasid, samuti arvamus- ja sporditeemasid. Puudub aga välismaaga seotud teemade nii suur esindatus kui soomekeelsete lausete puhul.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida *tulla*-verbi tulevikulist kasutust soome ja eesti keeles – kuidas *tulla*-verbiga tulevikule viitamist kummaski keeles üldse kasutatakse, millisena *tulla*-verb lauses esineb, kas ja milliste ajaliste viidetega ta lauses seotud on ning millistele teemadele viitab. Täpsemalt uurisin ja analüüsisin ajaleheartiklite ja foorumipostituste *tulla*-verbiga tulevikulisi lauseid – 50 soomekeelset lauset on pärit ajalehe Helsingin Sanomat artiklitest, 30 soomekeelset lauset aga foorumist Suomi24. Eestikeelsed laused on kogutud ajalehe Postimees artiklitest ning neid on samuti 30. Kõik analüüsitud laused pärinevad 2014. ja 2015. aastast (kuni aprillikuu lõpuni). Kokku on uurimismaterjaliks kogutud 110 tulevikulist lauset. Soomekeelseid lauseid on töös rohkem, kuna soome keeles on *tulla*-verbiga tulevikukonstruktsioon (nt *tulee olemaan*) üheks levinuimaks tulevikule viitamise vahendiks, samas kui eesti keeles vastab sellele tõlkeliselt *saama*-tulevik (nt *saab olema*). Eestikeelsesesse uurimismaterjali ongi valitud laused, kus *tulla*-verbi võib asendada ka *saama*-tulevikuga.

Töö eesmärk on ka lausete analüüsimise järel saadud tulemusi võrrelda ning tuua välja kasutuste erijooned. Lausete analüüsist selgus, et soome keeles kasutatakse koos *tulla*-verbiga eelkõige sisult abstraktseid ja staatilisi verbe, kuid ilmneb ka dünaamilisi verbe. Valdavalt esineb *tulla*-verbiga koos siiski *olla*-verb. Eriti mitmekesine on verbikasutus soomekeelsete foorumilausete puhul, kus *tulla*-verbiga koos esineb üle 20 erineva verbi. Eestikeelsete lausete võimalike *saama*-tulevikuliste ümbersõnastuste puhul on *olema*-verbi ülekaal veelgi suurem ning esineb pigem abstraktseid ja staatilisi kaasverbe.

Mõlemas keeles on sarnane ajaliste viidete kasutus – enim esineb lausetes proadverbilisi ajamäärsõnu. Samuti pole ajalised viited alati grammatilised ajamäärused, vaid esinevad ka teiste lauseliikmete positsioonis. Sarnaselt on enim lauseid jaatavad, isikulises tegumoes, kindlas kõneviisis ning *tulla*-verb esineb valdavalt 3. pöördes. Soome keeles kasutatakse mõningal määral siiski ka passiivi, tingivat ja potentsiaali kõneviisi ning teisi pööordeid, kuigi väga vähe kasutatakse

tulla-verbi 2. pöördes. Kui eestikeelsete lausete hulgas ilmneb eitust vaid ühel korral, siis soome keeles kasutatakse ka eitust märgataval hulgal, seda eriti just foorumilausete puhul, kus eitavad laused moodustavad peaaegu poole materjali hulgast.

Tulla-verbiga tulevikulised laused viitavad enim kodumaistele poliitikateemadele, samuti ka spordile ja kultuurile. Soomekeelsed laused viitavad sageli ka välismaaga seotud sündmustele.

Uuritud materjali põhjal võib järeldada, et *tulla*-futuurum pole soome keeles sugugi vaid kirjakeele ilming, kuna *tulla*-futuurumiga lauseid esines üsna rohkelt just argi- ja kõnekeelele lähedases foorumikeeles, kus kasutus oli üsna mitmekesine ja lai. Samuti on *tulla*-futuurumi teatud kasutusvormid juba keeles juurduma hakanud. *Tulla*-verbil on seega oma kindel funktsioon tulevikulistele sündmustele või nende algusele viitamisel. Mõnikord kasutatakse *tulla*-futuurumit ka lausetes, kus on tulevikuline ajamäärus juba olemas, s.t tulevikku saaks edasi anda ka preesensiga, kuid ilmselt tuntakse järjest enam vajadust tulevikulisust nähtavamalt markeerida. Ka eesti keeles on *tulla*-verbi tulevikulist kasutust ajalehekeeles märgataval hulgal, kuigi kasutus pole nii mitmekesine ja rohke kui soome keeles.

Uurimuse teemat saaks edaspidi laiendada võrreldes otseselt *tulla*- ja *saama*-verbi konstruktsioonide kasutust. Samuti oleks huvitav uurida lähemalt mõlema keele *tulla*-verbiga muutus- ja tulemuslauseid ning nende moodustamist näiteks soome ja eesti õppijakeele põhjal, mis võimaldaks leida erinevusi ja sarnasusi lausete ülesehituses ning näha, millised on levinumad *tulla*-verbi kasutusjuhud õppijakeeles.

KIRJANDUS

Uurimismaterjalide allikad:

HS = Helsingin Sanomat. – <http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/>

Postimees+. – <http://pluss.postimees.ee/search?>

Suomi24. – <http://keskustelu.suomi24.fi/>

Analüüsitud lausete koondtabelid:

<http://docs.google.com/document/d/1tMe8yJcyULIwNP7aMkPYYRGiUiKtj93yari3hPs0Q/edit?usp=sharing>

Teoreetilised allikad:

EKSS = Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. – <http://www.eki.ee/dict/ekss/>

ETY = Eesti etümoloogiasõnaraamat 2012. – <http://www.eki.ee/dict/ety/>

Erelt, Mati 2013. Eesti keele lauseõpetus. Sissejuhatus. Õeldis. Tartu: Tartu ülikooli eesti keele osakonna preprintid 4.

Erelt, Mati jt 2007. Eesti keele käsiraamat. –

<http://www.eki.ee/books/ekk09/index.php?p=5&p1=2&id=380>

vaadatud: 30.04.2015

Itkonen, Terho 1985. Kieliopas. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kannisto, Artturi 1898. Kirjakielemme futuurista. – Virittäjä, 73–77.

Kolehmainen, Taru 2007. Tulla-futuuri – suomea vai ei. – Kielikello 2.

<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1803>

vaadatud: 20.04.2015

Korhonen, Riitta 2011. Oi aikoja, oi tempuksia – Muutamia kysymyksiä aikamuodoista. – Kielikello 3. –

<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2398>

vaadatud: 25.04.2015

KS = Kielitoimiston sanakirja 2014. –

<http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>

Metslang, Helle 1997. Eesti keele ja teiste soome-ugri keelte futuurumi arenguid. – Keel ja Kirjandus nr 4, 226-231.

Metslang, Helle 1994a. Eesti ja soome – futuurumita keeled? – Keel ja kirjandus nr 9, 534-547.

Metslang, Helle 1994b. Temporal Relations in the Predicate and the Grammatical System of Estonian and Finnish. Oulu: Oulun yliopisto.

Muischnek, Kadri 2006. Verbi ja noomeni püsiühendid eesti keeles. Dissertationes Philologiae Estoniae Universitatis Tartuensis 17. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Nikulin, Markku 2011. Futuuri ja tulevan ilmaiseminen suomen kielessä. Turun yliopisto. –

<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/95840/Nikulin2011.pdf?sequence=2>

Pajusalu, Renate 2009. Sõna ja tähendus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

Penjam, Pille 2005. Tulema-verbi leksikaalsest ja grammatilisest kasutusest ning modaalse funktsiooni kujunemisest eesti kirjakeeles 17.–20. sajandil. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Tenjes, Silvi 2010. Semantika. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Vilppula, Matti 1993. Onko tulla-futuuri tarpeeton? – Kielikello 2.

<http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=139>

vaadatud: 4.04.2015

VISK = Iso suomen kielioppi verkossa 2008. –

<http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>

TULLA-FUTUURI SUOMEN JA VIRON SANOMALEHTI- JA FOORUMIKIELESSÄ

Tiivistelmä

Tämän kandidaattityön pääaiheena on tulevaisuuden ilmaiseminen *tulla*-verbillä, jota suomen kielessä käytetään eniten *tulla*-futuurina (esim. *tulee olemaan*) ja jolla on myös futuurista merkitystä viron kielessä. Työn tavoitteena on löytää, miten futuurista *tulla*-verbiä nykyaikana lauseissa käytetään – millaisissa taivutusmuodoissa *tulla*-verbi esiintyy eniten, millaisia ajanilmauksia liittyy *tulla*-futuuriseihin lauseisiin ja millaisiin teemoihin *tulla*-futuurisilla lauseilla viitataan eniten. Analysointia varten työssä on kerätty 50 suomenkielistä *tulla*-futuurista lausetta sanomalehdestä Helsingin Sanomat ja 30 lausetta foorumilta Suomi24. Vironkielisen *tulla*-verbin futuurisen käytön esimerkkilauseita on myös kerätty 30 ja ne ovat peräisin sanomalehdestä Postimees. Kaikki käytetyt lauseet on julkaistu aikavälillä 01.01.2014–30.04.2015. Tutkielma perustuu sanomalehti- ja foorumiaineistoon, koska *tulla*-futuuri on eniten kirjoitetun kielen ilmiö. Myös sanomalehti- ja foorumikieli ovat erilaisia, foorumikieli on tavallisesti spontaanimpaa ja vapaampaa, melko lähellä puhekieltä. Siksi työssä onkin tärkeää ja kiinnostavaa tutkia myös foorumikieltä, jotta voidaan nähdä, onko *tulla*-verbi käyttö siellä erilaista, monimutkaisempaa kuin sanomalehtikielessä. Tutkielman viron kielen osassa ei ole foorumiainestoa, koska Virossa puuttuu niin laaja ja käytetty foorumi kuin Suomi24.

Kandidaattityössä on viisi lukua. Kahdesta ensimmäisestä muodostuu työn teoreettinen osa. Ensimmäisessä luvussa keskitytään futuuriin yleisesti – mitä on futuuri yleiskielitieetillisesti, miten sitä voi lajitella ja millaisilla tavoilla voi viitata futuuriin Euroopan ja suomalais-ugrilaisissa kielissä. Toisessa luvussa on esitetty *tulla*-verbin eri merkityksiä, joiden perusteella selvitetään myös futuurisuutta ja *tulla*-futuurin rakennetta. Lisäksi on alaluku kielenhuollon näkökulmista *tulla*-futuuriin ja sen käyttöön. Luvussa on käytetty suomen kielen tutkijoiden mielipiteitä ja Kielokellosa ilmestyneitä artikkeleja *tulla*-futuurista.

Kolmannessa luvussa on esitetty suomenkielisten *tulla*-futuurin lauseiden analysointi. Selvisi, että aineistossa käytetään eniten *tulla*-verbiä abstraktien ja staattisten verbien kanssa, mutta myös dynaamisia verbejä käytetään. *Tulla*-verbi esiintyy kuitenkin eniten *olla*- ja *nähdä*-verbien kanssa. Erittäin monimutkaista on foorumilauseiden käyttö – *tulla*-futuurissa käytetään yli 20 eri verbiä. Selvisi myös, että lauseissa on erilaisia taivutusmuotoja, eniten 3. persoonan muotoja, muita vähemmän. Käytetään myös passiivia, mutta se on harvinaisempaa kuin aktiivin käyttö. Suurin osa lauseista on myöntölauseita. Kieltolauseita esiintyy enemmän foorumimateriaalissa, jossa niitä käytetään melkein yhtä paljon kuin myöntölauseita ja huomattavasti enemmän kuin Helsingin Sanomissa. Suosituimmat teemat, joilla viitataan tulevaisuuteen, ovat materiaalin perusteella kotimaa, ulkomaat, urheilu, terveys ja kulttuuri.

Neljännessä luvussa analysoidaan vironkielisiä *tulla*-verbillisiä lauseita. Koska viron kielestä puuttuu *tulla*-futuuri samassa muodossa kuin Suomessa, on analysoinnissa vain lauseita, joita voi käyttää myös viron *saama*-futuurissa eli *tulla*-verbillä on lauseissa melkein samanlainen merkitys kuin tulevaisuutta ilmaisevalla konstruktiolla. Selvisi, että virossa *tulla*-verbin futuurinen merkitys liittyy eniten *olla*-verbiin ja myös, että *tulla*-verbiä käytetään viron kielessä futuurisena vain 3. taivutusmuodossa. *Tulla*-verbin kanssa on vironkielisissä lauseissa myös pitempiä adjektiivi-nominifraaseja, jotka ovat lauseessa subjekteja tai objekteja. Suosittumat futuurilauseiden teemat aineistossa ovat kotimaa, mielipide ja urheilu.

Viimeisessä, viidennessä luvussa verrataan lyhyesti molempia kieliä – löydetään samanlaisuuksia ja erilaisuuksia futuurilauseiden käytössä. Esimerkiksi molemmissa kielissä käytetään lauseissa ajanilmauksina eniten proadverbejä, vähemmän konkreettisia ajanilmauksia. Suomenkieliset lauseet ovat taivutusmuodoilta kuitenkin monimutkaisimpia – niissä esiintyy indikatiivin lisäksi myös konditionaalia, aktiivin lisäksi passiivia ja *tulla*-verbin taivutusmuotojen käyttö on laajempi kuin viron kielessä.

Tutkimusaihetta voisi laajentaa vertaamaan vielä suomen *tulla*- ja viron *saama*-futuuria. Myös voisi tutkia suomen ja viron muutos- ja tuloslauseiden rakenteita ja käyttöä.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marili Tomingas, (sünnikuupäev: 05.05.1993),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „*Tulla*-futuurum soome ja eesti ajalehe- ja foorumikeeles“, mille juhendaja on Hanna Katariina Jokela,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26. mai 2015.